

VAIKUTTAVA YHDISTYS

Edunvalvonnan ja vaikuttamisen tietopaketti
Munuais- ja maksaliiton jäsenyhdistyksille

Sisälllys

Johdanto.....	3
1 Lait ja ohjeet	4
2 Mitä vaikuttaminen on?.....	5
3 Päätöksenteko Suomessa	6
4 Yhdistys vaikuttajana	8
5 Yksilö vaikuttajana.....	9
6 Vaikuttamistaidot	11
7 Vaikuttamiskeinot	13
8 Vaikuta verkossa	14
9 Potilaan oikeudet	15

Johdanto

Yhdistystoimintaa on ollut Suomessa 1700-luvulta lähtien. Yhdistystoiminta, mutta erityisesti yhteiskunta on muuttunut radikaalisti tuosta ajasta tähän päivään.

Yhdistyksen on pystyttävä vastaamaan jäsenistönsä monenlaisiin tarpeisiin, mikä edellyttää muun muassa sen ymmärtämistä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja mitkä ovat keskeiset vaikuttamisen kentät. Vaikuttava yhdistystoiminta edellyttää luottamusta ja uskoa siihen, että yhdessä toimimalla on mahdollista muuttaa asioita!

Vaikuttava yhdistys -aineisto antaa yhdistystoimijoille tietoa siitä, mitä vaikuttaminen on, missä sitä tehdään, minkälaisiin asioihin yhdistyksen kannattaa vaikuttaa ja mitä vaikuttamisen keinoja voi käyttää.

Antoisaa matkaa vaikuttamisen haastavaan, mutta mielenkiintoiseen maailmaan!

1 Lait ja ohjeet

Vaikuttamistyössä apuna on lainsäädäntö. Lait säätelevät muun muassa sitä, millaisia oikeuksia meillä on potilaina ja sosiaalihuollon asiakkaina ja minkälaisissa tilanteissa olemme oikeutettuja saamaan etuuksia ja palveluja.

- Perustuslaki (731/1999) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Hallintolaki (6.6.2003/434) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- Tietosuojalaki (1050/2018) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812) (esim. palvelusuunnitelman laatiminen) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) (tiedonsaanti, hyvä hoito ja kohtelu, hoitosuunnitelman laatiminen) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) (asiakkaan edun toteutuminen) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Terveystieteiden lakien muuttaminen (1326/2010) (palvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu, hoito- ja palvelusuunnitelman laatiminen) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/1992073>

Eräissä sopimuksissa on tärkeitä kirjauksia lasten ja vammaisten henkilöiden oikeuksista:

- YK:n lapsen oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2
- Lasten sairaanhoidon standardit (Suomen NOBAB) <https://leijonaemot.fi/nobab/>

Käypä hoito -suositukset ovat riippumattomia, tutkimusnäyttöön perustuvia kansallisia hoitosuosituksia. Ne täydentävät lakiin tehtyjä kirjauksia potilaan oikeuksista. Potilasversioissa on esitetty tiiviissä muodossa Käypä hoito -suosituksen keskeinen sisältö yleiskielellä potilaan näkökulmasta. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/potilaalle>

Munuais- ja maksaliiton laatimasta esitteestä löytyy tietoa munuais- ja maksasairausten hyvän hoidon periaatteista:

<https://muma.fi/tuote/munuaisten-vajaatoimintaa-sairastavan-hyva-hoito/>

Tehtävä: Valitse yllä mainituista yksi laki ja käy tutustumassa siihen tarkemmin.

2 Mitä vaikuttaminen on?

Vaikuttaminen on viestintää, jonka tarkoituksena on muuttaa toisen henkilön näkemyksiä ja mielipidettä jostain asiasta. Toista osapuolta pyritään suostuttelemaan tarjoamalla omia tarkoituspäitä palvelevaa tietoa. Vaikuttaminen tähtää joko muutoksen aikaan saamiseen tai jo saavutetun säilyttämiseen ennallaan. Vaikuttaminen on yksinkertaisimmillaan mukana oloa, tuen ilmaisua ja yhdessä tekemistä!

Vaikuttaminen voi kohdistua esimerkiksi päättäjiin ja virkamiehiin, sairaalan johtoon ja henkilöstöön, hyvinvointialueen tai kunnan palveluista vastaaviin, julkiseen keskusteluun, suureen yleisöön ja mediaan.

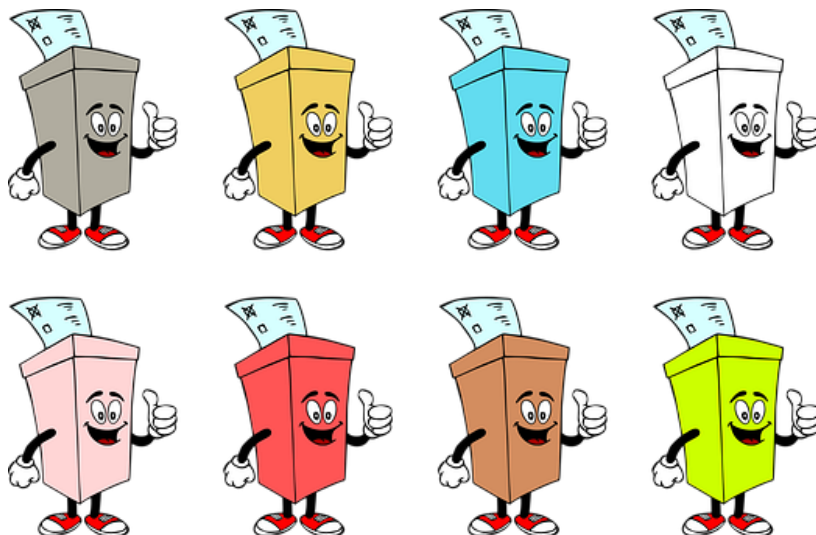
Mitkä muut tahot voivat olla vaikuttamisen kohteina munuais- ja maksasairaita koskevissa asioissa?

Vaikuttaminen liittyy kiinteästi **demokratiaan**, joka tarkoittaa kansanvaltaa ja edellyttää kansan mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon. Demokratia tulee sanoista *demos* (tavallinen kansa) ja *kratos* (valta, hallita).

Jotta demokratia toteutuisi, ihmisillä on oltava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Ja mikä tärkeintä - halua tarttua tuohon mahdollisuuteen. Perustuslaissa taataan jokaiselle kansalaiselle oikeus osallistua. Perustuslaki 1 luku 2 §: "Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen." Osallistuakseen ja vaikuttaakseen ihmiset tarvitsevat tietoa asioista.

"Demokratia ei ehkä ole täydellinen valtiomuoto, mutta emme ole tähän mennessä parempaakaan keksineet" - Winston Churchill

Tehtävä: Perustuslaista löytyy tärkeitä kohtia myös yhdistysten toimintaa ajatellen. Mitä ne ovat? <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

3 Päätöksenteko Suomessa

Suomen poliittinen järjestelmä

Suomen poliittinen järjestelmä on hallintomuodoltaan parlamentaarinen demokratia. Suomessa on monipuoluejärjestelmä. Vallan kolmijako-opin mukaan lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta, parlamentaarista toimeenpanovaltaa edustaa pääministerin johtama valtioneuvosto ja oikeuslaitos on riippumaton toimeenpano- ja päätösvallasta.

Korkein päätäntävalta on yleisillä ja yhtäläisillä vaaleilla valittavalla eduskunnalla. Kansanedustajat joutuvat siis ottamaan huomioon äänestäjien tahdon saadakseen tai uudistaakseen valtakirjansa eduskunnan päätöksentekoon. Eduskunta valitsee Suomeen valtioneuvoston/hallituksen, jonka presidentti nimitää lopullisesti tehtävänsä. Hallitus on ns. poliittisessa vastuussa työstään eduskunnalle. Presidentti ja eduskunta ovat vastuussa toimistaan vain äänestäjille (pois lukien rikolliset teot).

Eduskunnan keskeisin tehtävä, lakien säätäminen, tapahtuu täysistunnossa. Lakiehdotus tulee eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksenä, kansanedustajan tekemänä lakialoitteena tai kansalaisaloitteena. Käytännössä valtaosa voimaan tulevista lakimuutoksista tai uusista laeista on saanut alkunsa hallituksen esityksistä. Ajankohtaiset esitykset löytyvät osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/>.

Katso, minkälaisen prosessin kautta lait syntyvät Suomessa: <http://lainvalmistelu.finlex.fi/>.

Päätöksenteko hyvinvointialueella

Hallituskaudella 2019–2023 saatettiin voimaan sote-uudistus. Sote-uudistuksessa luotiin Suomeen uusi hallinnon taso, hyvinvointialue. Hyvinvointialue on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto. Vastuu palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta on 21 hyvinvointialueella ja Helsingin kaupungilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen siirtyi hyvinvointialueiden vastuulle 1.1.2023.

Hyvinvointialueen päätöksenteosta vastaa aluevaltuusto, aluehallitus, tarkastuslautakunta sekä kaksikielisillä hyvinvointialueilla kansalliskielilautakunta. Lisäksi Lapin hyvinvointialueella on saamen kielen lautakunta. Hyvinvointialueet voivat halutessaan asettaa myös muita lautakuntia ja jaostoja.

Demokratian turvaamiseksi hyvinvointialueita johtavat vaaleilla valitut aluevaltuustot. Ne päättävät hyvinvointialueen toiminnasta, taloudesta ja hallinnosta.

Kunnan toiminta ja päätöksenteko

Sote-uudistuksen yhteydessä kuntien tehtävät muuttuivat. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisestä siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Kunnat vastaavat kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kuitenkin myös jatkossa. On tärkeää, että kuntien päättäjät ymmärtävät, kuinka kunnassa edistetään asukkaiden hyvinvointia arkiympäristössä. Kunnat päättävät monista tehtävistä ja toimista, joilla on ratkaisevaa merkitystä asukkaiden hyvinvoinnille, osallisuudelle, työllistymiselle ja toimintakyvylle. Ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia asioita ovat muun muassa varhaiskasvatus ja koulutus, liikuntamahdollisuudet, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus ja liikennejärjestelyt. Kunta on vastuussa näiden ja monien muiden asioiden hoidosta.

Toiminnassaan kunnan on noudatettava demokratian periaatteita ja sääntöjä.

Kunnan ylin päättävä elin on **valtuusto**, jonka jäsenet valitaan neljän vuoden välein järjestettävillä kuntavaaleilla. Valtuusto valitsee jäsenet **kunnanhallitukseen**, jonka tehtävänä on valmistella valtuuston päätökset ja panna ne täytäntöön. Valtuusto valitsee myös **lautakunnat**, jotka johtavat julkisten palvelujen tuottamista kunnassa. Lautakuntien nimet ja toiminnan laajuus vaihtelevat kunnittain (esim. sivistyslautakunta ja kaavoituslautakunta).

Kunnan päätöksenteko voidaan jakaa viiteen eri vaiheeseen:

1. Vireille tulo
2. Valmistelu
3. Päätöksenteko
4. Tiedoksianto
5. Täytäntöönpano

Kunnan- tai kaupunginvaltuusto tekee päätöksensä julkisissa kokouksissa, joissa päätetään mm. kunnan toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, kunnan hallinnon järjestämisestä, talousarviosta, johtavien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden valinnasta muihin kunnallisiin toimielimiin, veroprosentista sekä yleiskaavasta ja asemakaavasta. Valtuuston päätöksentekoon on mahdollista vaikuttaa valtuutettujen kautta.

Huom! Valtuuston kokoukset ovat yleisölle avoimia

Kunnan- tai kaupunginhallitus on valtuutetuista valittu pienempi ryhmä, joka kokoontuu valtuustoa useammin. Kuntaa koskevat päätökset tulevat yleensä ensin hallituksen käsittelyyn, missä asiasta valmistellaan päätösehdotus valtuustolle.

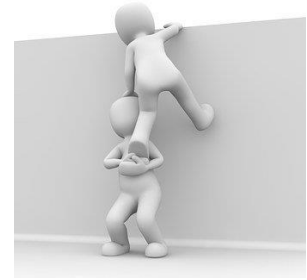
Lautakunnat kokoontuvat päättämään tietyn aihepiirin asioista. Käsiteltävät asiat ovat aina jonkun virkamiehen eli kunnan tai kaupungin virkasuhteisen työntekijän valmistelemina, ja lautakunta tekee päätöksensä virkamiehen antaman selvityksen ja ehdotuksen pohjalta. Osa lautakuntien asioista on niiden itsensä päätettävissä, osa taas siirtyy kunnanvaltuuston päätettäväksi. Päätösvaltaa voi myös delegoida viranhaltijoille. Budjettiin eli talousarvioon liittyvät asiat menevät lähes aina kunnanvaltuustoon. (Valtuusto voi päättää, että kunnanhallitukseen ja lautakuntaan voidaan valita vain valtuutettuja ja varavaltuutettuja, jolloin lautakuntaa voidaan kutsua *valiokunnaksi*).

Tehtävä: Tutki, löytyykö oman hyvinvointialueesi tai kuntasi nettisivuilta päätöksenteon vuosikello. Mitä vuoden varrella tapahtuu: Milloin valtuuston, hallituksen ja lautakuntien kokoukset pidetään? Entä milloin vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto kokoontuvat?

4 Yhdistys vaikuttajana

Ensimmäiset sosiaali- ja terveysjärjestöt on perustettu 1800-luvun lopulla. Tuolloin yhdistykset keskittyivät auttamaan vaikeimmassa tilanteessa ja erityisesti ilman omaa syytään vaikeaan tilanteeseen joutuneita ihmisiä. Sotien jälkeen keskeistä järjestöjen toiminnassa oli etu- ja painostusjärjestöinä toimiminen, jotta vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten tarpeet saatiin päätöksentekijöiden tietoon. Ajat ja haasteet ovat muuttuneet, mutta yhdistysten toimintaperiaatteet ovat pysyneet ennallaan. Yhdistyksiä tarvitaan edelleen.

Dialyysihoidot alkoivat Suomessa vuonna 1961, mutta suuri osa munuaissairaista jäi ilman hoitoa eivätkä hoidot olleet ilmaisia. Vuonna 1967 perustettiin ensimmäinen munuaisyhdistys, Keinomunuaispotilaat ry, jonka tavoitteena oli dialyysihoidon mahdollisuuksien lisääminen. Munuaistautiliitto perustettiin vuonna 1970 ja tavoitteeksi tuli saada koko maan kattava keinomunuaisverkosto. Vuosien varrella on tehty yhdessä vaikuttamistyötä, jotta hoitoa saisivat kaikki tarvitsevat ja sairastuneet saisivat lääkkeet edullisemmin. Tänä päivänä hoito on saatavilla kaikille, lääkkeitä ja matkoista saa korvausta ja useat sairastuneista saavat taloudellista tukea Kelalta. Lisäksi elinsiirtojen määrä on kasvanut ja myös maksasairauksien hoito on nostettu aiempaa enemmän esille. Liitto ja yhdistykset ovat pystyneet vaikuttamaan sairastuneiden asemaan niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin.

Vaikka paljon on saavutettu, tehtävää riittää edelleen. Muun muassa sote-uudistus on muuttanut merkittävästi palvelurakenteita, mikä vaikuttaa muun muassa munuais- ja maksasairautta sairastavien hoitoon. Myös sairauksien ennaltaehkäisyyn on tullut uudenlaisia toimintamalleja, kun hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa ja kuntien rooli on muuttunut.

Jokainen meistä voi vaikuttaa, mutta usein asioiden eteenpäin viemiseksi tarvitaan joukkovoimaa. Yhdistykseen kuuluminen on hyvä keino vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Yhdistys on rekisteröity toimija, juridinen henkilö. Se antaa uskottavuutta ja vaikuttavuutta toimintaan ja kannanottoihin.

Yhdistystoiminta on murroksessa ja yhdistyksissä toimiminen vaikuttaa olevan tärkeää erityisesti ikäihmisten keskuudessa. Suuri osa nuorista toimii verkkoympäristössä ja he ovat tottuneet käymään vuoropuhelua sosiaalisessa mediassa.

Yhdistyksen vahvuus vaikuttamistyössä ovat sen jäsenet. Kun yhdistyksen välittämä viesti perustuu jäsenistön tarpeisiin ja kokemuksiin, sitä kuunnellaan aivan toisenlaisella herkkyydellä kuin monien muiden tahojen tarjoamaa tietoa. Yhdistys saa tietoa jäsenistön tarpeista järjestämässään tilaisuuksissa tai vaikkapa erilaisilla kyselyillä. Kuntaliitto on laatinut Kuntalaiset keskiöön -oppaan, joka on tarkoitettu erityisesti kunnille kuntalaisten osallistamiseen, mutta se soveltuu hyvin myös yhdistykselle, kun ne haluavat saada tietoa jäsenten ajatuksista ja toiveista. Opas löytyy osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2014/1642-kuntalaiset-keskioon>.

Ministeriöt pyytävät yleensä lausuntoja lakiesityksistä. Kaikilla kiinnostuneilla on mahdollisuus antaa lausunto - myös niillä, joilta ei ole pyydetty lausuntoa henkilökohtaisesti. Lausuntoja voivat antaa järjestöt, yksityishenkilöt, yritykset ja julkishallinnon organisaatiot. Muiden antamia lausuntoja on mahdollisuus katsoa ja kommentoida. Annetut lausunnot ovat nähtävissä osoitteessa <http://www.lausuntopalvelu.fi> tai niitä voi etsiä valtioneuvoston sivuilta <http://www.valtioneuvosto.fi> ("Säädösvalmistelu ja kehittämishankkeet").

Tehtäviä:

Miten edunvalvonta- ja vaikuttamistyö näkyy yhdistyksenne säännöissä?

Onko yhdistyksenne jäsenten tai muiden sairastuneiden tai hoitohenkilökunnan taholta tullut tietoa jostain asiasta, johon yhdistyksen olisi tärkeää vaikuttaa?

Miten yhdistys voisi olla mukana hyvinvointialueen kehittämistyössä?

5 Yksilö vaikuttajana

Onko mielipiteilläni ja teoillani vaikutusta? Kuinka saan ääneni kuuluviin?

Jokaisella kansalaisella on mahdollisuus ja monia tapoja vaikuttaa esimerkiksi politiikkaan, yritysten toimintaan tai mediaan. Ihmiset saattavat kokea, että omat taidot, työ, elämäntilanne tai esimerkiksi asuin-ympäristö eivät anna riittävästi keinoja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Ympärillämme on kuitenkin lukemattomia vaikuttamiskeinoja ja -kanavia - kysymys on usein myös omasta motivaatiostamme ja rohkeudestamme ottaa kantaa. Vaikuttaminen on perusoikeus, se on kirjattu perustuslakiin. On hyvä tiedostaa, että vaikka äänestäminen on tärkeää, se ei suinkaan ole ainoa mahdollisuus vaikuttaa.

"Tuloksellisen kansalaisvaikuttamisen taustalla on tieto. Tieto siitä, miten asiat ovat ja miten niitä voi muuttaa. Kun haluat muuttaa maailmaa tai yksittäistä asiaa, ota asioista selvää!" (Kansalaisvaikuttamisen tietopaketti) Jotta voi vaikuttaa, on pysyttävä kärryillä ympärillä tapahtuvista asioista ja ilmiöistä. Tiedon tulva on nykyään valtava ja voi olla haastavaa poimia sieltä omasta näkökulmasta tärkeimmät asiat. Se, mistä tietoa kannattaa etsiä, riippuu kiinnostuksen kohteena olevasta asiasta. Mikäli tähtäimessä on kunnan toimintaan vaikuttaminen, tietoa saa esimerkiksi valtuuston kokouksissa, jotka ovat avoimia tai kunnan päätöksentekokoelinten kokousmuistioista. On tärkeää etsiä tietoa siitä, kuka valmistelee päätettävää asiaa ja kuka lopulta tekee asiasta päätöksen. Samalla tulee selvittää päätöksenteon aikataulu. Kunnat kertovat päätöksenteon valmistelusta verkkosivuillaan.

Hallinnon julkisuusperiaate: Perustuslain 12 §:n mukaan Suomen hallinto perustuu julkisuusperiaatteelle. Lähtökohdana on, että viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Julkisen vallan, eli lähinnä valtion ja kuntien, on edistettävä yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Vaikuttaminen edellyttää:

- kiinnostusta
- halua vaikuttaa ja osallistua
- tietoja ja taitoja
- innostusta ottaa selvää asioista
- rohkeutta
- valtaa
- resursseja
- tukea

Yhteiskunnassamme yksilölle on taattu mahdollisuus vaikuttaa virallisten vaikuttamiskanavien kautta. Näitä ovat mm. äänestäminen, osallistuminen esim. kunnan tai hyvinvointialueen järjestämiin kokouksiin tai tilaisuuksiin, mielipiteen kertominen, kuten kyselyihin vastaaminen ja muutoksenhaku. Voimme vaikuttaa asioihin sekä suoraan että välillisesti. Välillisiä keinoja ovat esimerkiksi järjestön jäsenmaksun maksaminen, nimen kirjoittaminen adressiin, "tykkääminen" Facebookissa tai mielipiteen ilmaiseminen keskustelupalstalla. Suoran vaikuttamisen keinoja on yhteyden ottaminen asiaa valmistelevaan viranhaltijaan, lehden yleisöosastolle kirjoittaminen, aktiivinen viestiminen sosiaalisessa mediassa tai osallistuminen mielenosoitukseen. Kunnan asukkaalla sekä kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä tai hyvinvointialueen jäsenellä on oikeus tehdä aloitteita kunnan tai hyvinvointialueen toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet.

Jokainen meistä vaikuttaa puheillaan, teoillaan ja tiedoillaan, mutta emme useinkaan ajattele toimintaamme vaikuttamisena.

Hyvää tietoa osallistumisesta löytyy Kuntaliiton julkaisemasta kuntalaisen vaikuttamisoppaasta (Vallakas).

Eduskunnan sivuilla olevasta Tiedä! Vaikuta! Kansalaisvaikuttamisen tietopakettista saa hyvän käsityksen virallisista vaikuttamisen kanavista https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/Kansalaisvaikuttamisen_tietopaketti/Sivut/default.aspx

Kansalaisilla on mahdollisuus kertoa näkemyksensä jo asioiden valmisteluvaiheessa osoitteessa <http://www.otakantaa.fi>. Sivustolla sekä valtio että kunnat voivat julkaista erilaisia hankkeita, joihin haullaavat kuntalaisten ja kansalaisten mielipiteen.

Tehtävä: Millä tavalla Sinä olet osallistunut ja vaikuttanut yhteiskunnassa?

6 Vaikuttamistaidot

Vaikuttamisosaamisen osa-alueita (Marion Fields 2014)

Tieto-osaaminen

Vaikuttaminen edellyttää huolellista perehtymistä asioihin. Hatara tai väärä tietopohja vie pohjaa uskotavuudelta. Tietoa voi etsiä esimerkiksi viranomaisten asiakirjoista, jotka ovat julkisia, jollei julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Tietoa löytyy myös internetistä, kirjastosta ja alueen lehdistöstä. Tarvittaessa voi haastatella asiantuntijoita tai sairastuneita ja heidän läheisiään. Kannattaa myös selvittää, onko jossain toisessa kunnassa tai alueella ollut vastaavaa asiaa, johon on yritetty vaikuttaa ja miten siinä on onnistuttu.

Tieto kunnassa ja hyvinvointialueella vaikuttamisesta

Asioiden etenemiseen ja päätöksentekoon pääsee vaikuttamaan parhaiten asioiden valmisteluvaiheessa. Kun lopullinen päätös asiasta on tehty, ovat vaikuttamiskeinot rajalliset. Kunnan ja hyvinvointialueen kehittämiseen osallistuminen edellyttää asukkaalta aktiivisuutta. Lain mukaan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä tulee olla edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan ja hyvinvointialueen toimintaan.

Vaikuttamisen hallinta

Vaikuttaminen on usein haastavaa ja pitkäjänteisyyttä vaativaa toimintaa. Vaikuttamistyön pilkkominen pienempiin osiin helpottaa tavoitteisiin pääsemisessä. Vaikuttamiseen liittyviä tehtäviä kannattaa jakaa yhdistyksen toimijoiden kesken, mutta on hyvä valita yksi henkilö, joka kokoaa yhteen kaikkien panoksen ja vie asiaa eteenpäin.

Vaikuttamisen suunnittelu

Huolellinen suunnittelu tekee työstä helpommin hallittavan. Suunnitteluun kuuluu ongelman/asian hahmottaminen ja tavoitteen asettaminen, sopivien vaikuttamisen keinojen pohtiminen, tehtävien jakaminen ja tarvittavien yhteistyökumppanien kartoittaminen.

Viestintäosaaminen, neuvottelutaidot

Hyvät vuorovaikutustaidot tekevät tavoitteen saavuttamisen todennäköisemmäksi. Vaikuttaminen vaatii kuuntelemista, keskustelemista, perustelemista ja toisinaan jopa väittelyä. Kaiken edellytys kuitenkin on, että uskaltaa ottaa yhteyttä henkilöihin, jotka ovat keskeisiä kulloinkin kysymyksessä olevassa asiassa. Marion Fieldsin tekemän tutkimuksen mukaan vuorovaikutustaidoissa on yhdistyksissä parantamisen varaa. Kuitenkin tulevaisuuden paikallisvaikuttaminen vaatii paitsi asiantuntemusta ja kykyä esimerkiksi laatia lausuntoja, myös taitoa saada yksittäiset kansalaiset mukaan vaikuttamistyöhön.

Sisäinen viestintä

Yhdistyksen on tärkeää viestiä tekemästään vaikuttamistyöstä yhdistyksen jäsenille. Luottamus yhdistykseen ja sen houkuttelevuus lisääntyvät, kun sairastuneet tietävät, että yhdistys ajaa aktiivisesti heidän etujaan. Sisäinen viestintä pitää sisällään myös hallituksen jäsenten viestinnän. Vaikuttamistyö kannattaa ottaa kiinteäksi osaksi hallituksen kokouksia, jotta asioista tulee keskusteltua ajantasaisesti ja jokainen pystyy tuomaan keskusteluun vaikuttamistyötä hyödyttäviä kuuluisia.

Ulkoinen viestintä

Jotta vaikuttamistyö olisi entistäkin vaikuttavampaa, yhdistyksen kannattaa viestiä tekemästään työstä yhdistyksen ulkopuolelle. Viestintä voi tapahtua sekä suullisesti että kirjallisesti. Tietoa voi levittää esimerkiksi netissä tai yhteyttä voi ottaa toimittajiin joko puhelimitse tai laatimalla tiedotteita. Toisinaan päättäjät eivät toivo ajamilleen asioille sen suurempaa julkisuutta, joten julkisten viestintäkanavien mukaan ottaminen saattaa viedä päätöksentekoa yhdistyksen toivomaan suuntaan.

Sosiaalinen media

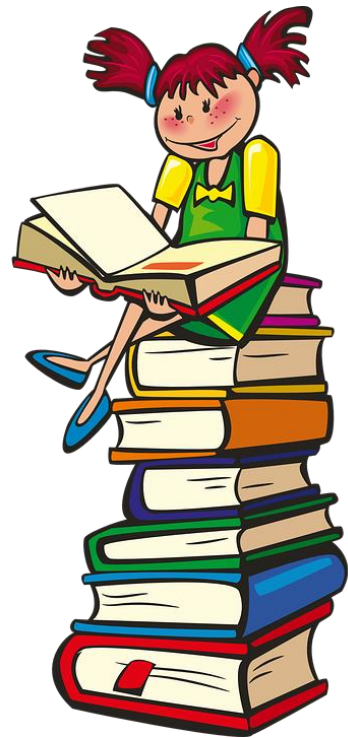
Netti on madaltanut kynnystä viestiä yhdistyksen toiminnasta laajemmalle yleisölle. Tämä palvelee myös vaikuttamistyötä. Yhdistys voi vapaasti viestiä erilaisilla foorumeilla ja saada viestinsä usein helpommin läpi kuin paikallisen lehdistön avulla. Sosiaalista mediaa käsitellään tarkemmin toisessa osiossa.

Vaikuttamisen arviointi

Vaikuttaminen on taitolaji, jossa on mahdollista kehittyä. Osaaminen lisääntyy yritysten ja erehdysten kautta, varsinkin, jos aika ajoin istutaan alas ja pohditaan, missä onnistuttiin ja mitä olisi pitänyt tehdä toisin. Epäonnistuminen ei ole vaarallista, mutta virheistä kannattaa ottaa opiksi!

Yhdellä ihmisellä harvoin on kaikki vaikuttamistyön edellyttämä osaaminen hallussaan. Vaikuttaminen on parhaimmillaan hedelmällistä yhteistyötä. Yhden ei tarvitse osata kaikkea ja vaikuttamisesta ei kannata tehdä vaikeampaa kuin se on. Vaikuttaminen ei ole rakettitiedettä.

Pohdittavaksi: Minkälaisilla tavoilla yhdistys voi saada vaikuttamistyön tueksi tarvitsemaansa tietoa sairastuneilta?

7 Vaikuttamiskeinot

Vaikuttamiskeinoja on lukuisia. Monissa tilanteissa haasteita ei aiheutakaan se, etteikö keinoja tiedettäisi. Voi olla vaikeaa tietää, mikä keinoista on juuri kyseisessä tilanteessa järkevin tai tehokkain. Alla on listattu erilaisia vaikuttamisen keinoja ja kanavia, joista on hyvä olla tietoinen, jotta pystyy valitsemaan niistä tarkoitukseen kulloinkin sopivimman.

- Yhdistyksessä toimiminen
- Kunnan tai hyvinvointialueen vanhus- tai vammaisneuvostossa toimiminen (vanhus- ja vammaisneuvostot on asetettava kunnissa ja hyvinvointialueilla ikääntyneiden/vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi)
- Osallistuminen tilaisuuksiin (esim. kuulemis- ja tiedotustilaisuudet) ja näkyvillä oleminen. Kunta ja hyvinvointialue voivat suunnitella ja kehittää palveluja palvelujen käyttäjien kanssa ja järjestää esim. asiakas- ja asukasraateja, asukastapaamisia sekä osallistuvaa budjetointia.
- kannanotot, vetoamukset, lausunnot, tiedoksiannot (Munuais- ja maksaliiton laatimia löydät osoitteesta <https://muma.fi/ajankohtaista/>)
- selvitykset ja kyselyt (esim. edunvalvontakysely yhdistyksen jäsenille)
- mediaesiintyminen, yhteydenpito toimittajiin (asioiden nostaminen julkiseen keskusteluun paikallislehdistön ja sosiaalisen median kautta)
- suorat yhteydenotot valmisteleviin virkamiehiin ja päättäjiin
- hoitoyksikköyhteistyö (yhteistyöpalaverit, ensitietopäivät) (Liitto on laatinut oppaan hoitoyksikköyhteistyöhön. Sen voi pyytää liitosta oman yhdistyksen yhdyshenkilöltä.)
- yhteistyö perusterveydenhuollon kanssa (ammattihenkilöiden kutsuminen puhujiksi yhdistyksen tilaisuuksiin, yhdistyksen ja liiton materiaalien toimittaminen jaettavaksi terveysasemilla)
- tapahtumat ja tilaisuudet, koulutukset, mielenosoitukset, tempaukset, kampanjat (yhdistys yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa)
- sähköposti, tekstiviesti tarvittaville tahoille
- yhdistyksen kotisivut, blogit
- mielipidekirjoitukset, kolumnit
- sairastuneiden tarinat (Tarinoiden avulla jaetaan kokemuksia ja voidaan vakuuttaa muut - mukaan-satempaavat tarinat ovat vaikuttamisen perusta.)
- aloite (kuntalaki 23 § ja hyvinvointialuelaki 30 §: Kunnan asukkaalla, kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä/hyvinvointialueen jäsenellä on oikeus tehdä aloitteita kunnan/hyvinvointialueen toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet)
- kansalaisaloite (Äänioikeutettu Suomen kansalainen voi tehdä kansalaisaloitteen. Kansalaisaloitteella ehdotetaan uutta lakia, muutosta olemassa olevaan lakiin tai olemassa olevan kumoamista. Kansalaisaloite etenee eduskunnan käsiteltäväksi, jos se on kerännyt vähintään 50 000 kannatusilmoitusta kuuden kuukauden kuluessa. Lisätietoa <http://www.kansalaisaloite.fi>)

8 Vaikuta verkossa

Internet on avannut aivan uudenlaisia vaikuttamisen väyliä. Suuri osa yhteiskunnallisesta keskustelusta ja vaikuttamisesta on siirtynyt verkkoon. Mahdollisuuksien ohella se on tehnyt vaikuttamisesta yhä haastavampaa, koska oma viesti on vaikea saada erottumaan massasta. Toisaalta verkon mahdollisuudet ovat madaltaneet valtionhallinnon, hyvinvointialueiden ja kuntien kynnyksiä tiedustella kansalaisten mielipidettä asioista esimerkiksi palvelujen suunnitteluvaiheessa tai lakeja valmisteltaessa.

Kaupungit ja kunnat ovat lisänneet asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Useiden kuntien nettisivuilla voi tehdä ehdotuksia, antaa palautetta, kertoa mielipiteensä tai ottaa kantaa.

Facebook ja X ovat hyviä tiedonsaannin ja -jakamisen välineitä. Niissä voi käydä yhteiskunnallista keskustelua sekä tuoda esille mielipiteitä, asenteita ja asioita. Poliitikot käyttävät laajasti sekä Facebookia että X:ää. Sosiaalisessa mediassa käytävässä keskustelussa on tärkeää olla selvillä pelisäännöistä. Kaikki mitä verkossa kirjoittaa, jää sinne. Kerran julkaistua ei saa poistettua. Verkko on hyvä väline, kun muistaa pitäytyä asialinjalla ja pitää huolta siitä, että julkaistut asiat pitävät paikkansa. Netistä löytyy erilaisia sivustoja, joissa voi tarkistaa tai selvittää lukemansa uutisen paikkansapitävyyden. Tällainen on esimerkiksi faktabaari.fi.

Verkossa vaikuttamisen linkkejä:

<http://www.otakantaa.fi>

<http://valtioneuvosto.fi/palaute>

<http://www.kela.fi/palaute>

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI>

Tehtävä: Tutustu oman hyvinvointialueesi tai kotikuntasi nettisivuihin ja katso, minkälaisia sähköisiä vaikuttamismahdollisuuksia on olemassa.

9 Potilaan oikeudet

Potilaan oikeuksista ja asemasta määrätään laissa. Laki koskee niin julkisissa terveydenhuollon toimintayksiköissä, yksityisissä terveydenhuollon toimintayksiköissä kuin sosiaalihuollon laitoksissa, esimerkiksi vanhainkodeissa, annettavia terveydenhuollon palveluja.

Potilaan itsemääräämisoikeus on sosiaali- ja terveydenhuollon johtava periaate:

- Hoito tapahtuu **yhteisymmärryksessä** potilaan kanssa. Hoidon aloittamiseksi hankitaan aina kun mahdollista potilaan tai hänen laillisen edustajansa, lähiomaisensa tai muun läheisensä **suostumus**.
- **Alaikäisen potilaan mielipide** hoitotoimenpiteeseen otetaan huomioon silloin, kun alaikäinen on kyllin kehittynyt sen ilmaisemaan. Alaikäisen kehitystason arvioi lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö.
- Alaikäisen huoltajalla ei ole oikeutta kieltää hoitoa, jota tarvitaan alaikäisen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Suomessa sosiaali- ja terveysalaa valvoo Valvira. Valviran sivuille (www.valvira.fi) on koottu kattavasti tietoa potilaan oikeuksista, joita ovat mm.

- Oikeus saada laadultaan hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa
- Potilasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan, eikä hänen ihmisarvoaan loukata
- Potilaan äidinkieli, kulttuuri ja hänen yksilölliset tarpeensa on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon hänen hoidossaan ja kohtelussaan
- Terveyspalveluja on annettava yhdenvertaisesti siten, ettei ihmisiä aseteta eriarvoiseen asemaan esimerkiksi iän, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Hoitoa on saatava yhdenvertaisesti asuinkunnasta riippumatta.
- Potilaalle on oma-aloitteisesti annettava selvitys hänen terveydentilastaan. Potilaalle on kerrottava kaikista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä hoidostaan päätettäessä.
- Hoitoa jonottamaan joutuvalle ilmoitetaan hoitoon pääsyn ajankohta.
- Potilaalle on tarvittaessa laadittava hoitosuunnitelma.
- Potilaalle ei saa antaa tietoja, jos hän ei halua niitä.
- Tiedot on annettava niin, että potilas ymmärtää riittävän hyvin niiden sisällön (tulkaamisesta on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava)
- Tietojen antamisesta on tehtävä merkintä potilasasiakirjoihin
- Potilaalla on oikeus tarkistaa tiedot, jotka hänestä on kirjattu potilasasiakirjoihin. Virheellisiin tietoihin voi pyytää korjausta.

Hoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluun tyytymätön voi tehdä **muistutuksen** terveydenhuollon toimintayksikössä terveydenhuollosta vastaavalle johtajalle tai **kantelun** terveydenhuollon valvonnasta vastaaville viranomaisille. Terveydenhuollon toimintayksiköllä on potilasta avustava **potilasasiavastaava**, joka antaa potilaalle tietoa tämän oikeuksista ja avustaa tarvittaessa potilasta esimerkiksi muistutuksen tekemisessä.

Tehtävä: Onko yllä lueteltujen oikeuksien joukossa jokin sellainen, joka ei toteudu mielestäsi riittävän hyvin omien kokemustesi tai sairastuneilta kuulemiesi kokemusten valossa? Jos, niin miten yhdistys voisi vaikuttaa asiaan?